

LA CARA OCULTA DEL MODERNISME

Per mèrits i pes específic propi, el Modernisme se'ns ha consolidat com un dels mites fonamentals de la cultura catalana contemporània. I m'abellix de remarcar que he posat cultura - i no, només, literatura- perquè a hores d'ara és difícil de contemplar el Modernisme fora de la visió que el presenta com un tot interdisciplinar: un tramata de relacions per on transiten les sinuositats creatives d'un mateix anhel i d'un mateix esperit col·lectiu. I tant li fa que parlem de les arts que la tradició ha encotillat com a majors, és a dir la literatura, la pintura, l'escultura i l'arquitectura, com si fem referència a arts en aparença més humils, sovint titllats d'oficis, com els treballs de serralleria, l'art del vidre, la ceràmica i les arts decoratives en general.

Per això sembla obvi que un primer acostament al Modernisme sigui global i mirant d'evitar, en la mesura que sigui possible, les definicions massa gremials i reduccionistes. I diria que cal encarar-ho, abans que qualsevol altra cosa, com l'actitud que fou de transformació de la cultura catalana del tombant de segle. Una actitud que comportava un plantejament crític davant del romanticisme nostàlgic del món de la Renaixença, sobretot dels aspectes vinculats a la literatura dels Jocs Florals, i que assumia el repte de construir una cultura nacional, moderna i oberta a Europa. Per la mateixa regla de tres el mèrit segurament més important del Modernisme fou l'esforç d'actualització de la cultura catalana, el compromís de posar-la al dia, el treball de lliurar-la de l'estigma del provincialisme i obrir-la als corrents ideològics i estètics de l'Europa contemporània. Es just per aquesta darrera consideració de conjunt que em permeto de retornar a la primera afirmació d'aquest paper: el Modernisme s'ha consolidat, sense l'ombra de cap dubte, com un dels mites més consistents de la cultura catalana contemporània.

Però el llibre que teniu a les mans parla de mites, en plural, i no de

la síntesi del mite singular i col·lectiu entés com l'estètica de conjunt que atorga consistència a un tombant cabdal de la nostra història. Són, d'altra banda, mites molt concrets que viatgen per una de les senderes gremials més importants del moviment, la literatura. La seva autora, Maria Angela Cerdà i Surroca fa anys que s'hi passeja, per aquest camí, i n'ha deixat fites d'un innegable interès, la més vigorosa i consistent de les quals és el volum major de la seva tesi doctoral, Els pre-rafaelites a Catalunya (Una literatura i uns símbols) (1981). Es un estudi que incideix en la voluntat cosmopolita del modernisme català i ens acosta a la xarxa de connexions entre el pre-rafaelitisme europeu (John Ruskin, Dante Gabriel Rossetti, William Morris) i els nostres escriptors modernistes. Un llibre, doncs, que encaixa sense esforç en els paràmetres d'actualització i obertura de la literatura catalana de què suara parlava. També he dit que es tractava del volum major de la seva tesi doctoral. I voldria afegir una breu constatació sobre el fet que les tesis doctorals acostumen a generar cues, retalls i nombrosos aspectes que s'insinuen i que necessiten un punt de calma per tal de trobar la seva faisó diguem-ne definitiva. Algunes d'aquestes cues i apuntacions que s'insinuen s'han concretat en el volum Boires i crisantemes. El poema en prosa modernista (1990) i també en el que ara teniu a les mans, Mites del modernisme (1993). Altres retalls, encara, han sortit editats, sortosament, en forma d'articles i de diferents treballs monogràfics.

Si algú considerava o arriba a imaginar-se que és un demèrit en ell mateix el fet de ser retall o cua de tesi, m'afanyo de seguida a redreçar l'error. Totes les tesis de doctorat amb cara i ulls són el resultat d'un grapat d'anys de treball i d'un esforç d'investigació que et fa aplegar un gavadal de materials relacionats amb el tema que s'hi tracta. Un cop llegida la tesi, el nou doctor acostuma a fer mans i mànegues per mirar de publicar-la i ningú, que jo sàpiga, no ha aconseguit de fer-ho en un sol volum. Estic parlant de

tesis que fàcilment passen de les set-centes pàgines, que la majoria freguen, per dalt o per baix, el miler de fulls, i davant de les quals els editors posen la condició que siguin reduïdes i adaptades a les mides convencionals d'un llibre a l'abast. Comença, llavors, una operació de maquillatge i de reestructuració que, per norma general, fa que aquell treball voluminós es converteixi en dos o tres llibres a la mida del mercat i de la indústria editorial. Ara bé, allò que atorga garantia als diferents títols nascuts és el crèdit de la mare a la qual pertanyen: la tesi i l'esforç d'investigació que hi ha al darrere. A títol personal he de dir que aquest és un dels agafadors de qualitat més importants de Mites del Modernisme (1993), de la mateixa manera que ho era Boires i crisantemes (El poema en prosa modernista) (1990) i també el primer de la colla, Els pre-rafaelites a Catalunya (1981).

Per un altre costat, Mites del Modernisme té la novetat d'acostar-nos a aspectes que no sé si dir-ne marginals o bé poc tractats, encara, del paquet compacte que fou el Modernisme. Han estat estudiats el tema i les relacions del Modernisme amb l'orientalisme i també amb els tòpics llegendaris de caient medieval. Però diria que no ha estat tan estudiada, per exemple, la relació amb l'esoterisme. Ma. Angela Cerdà i Surroca hi transita i mira de trobar en tots aquests aspectes l'estructura profunda del moviment i el seu imaginari essencial, per a concretar-ho, tot seguit, en l'estudi de diversos autors i obres: de Jeroni Zanné a Alexandre de Riquer, i d'Apel.les Mestres a Xavier Viura. Hi desfilen mons màgics, boscúries sagrades, rastres de fades, tocs de l'imaginari medieval, paradisos perduts, dones-àngel i altres aspectes de la cara oculta i més esotèrica del moviment. Aquesta és la novetat i la gràcia de Mites del Modernisme, un llibre que enriqueix, n'estic segur, la ja abundosa bibliografia sobre el mític moviment estètic de finals del XIX.

Isidor Cònsul